

Приймак С. Г.

ORCID 0000-0003-3911-7081
Researcher ID AAE-9459-2019
Scopus–Author ID 55873000300

Доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри біологічних основ фізичного виховання, здоров'я і спорту
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: Sprimyak1972@gmail.com

Ратов А. М.

ORCID 0000-0001-6968-1543

Кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри теорії та методики спорту
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
(м. Суми, Україна) E-mail: amratov@ukr.net

Міщенко О. В.

ORCID 0000-0002-1157-198X

Кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри теорії та методики спорту
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
(м. Суми, Україна) E-mail: aleksanderys8485@ukr.net

СПОРТИВНО-ПЕДАГОГІЧНЕ УДОСКОНАЛЕННЯ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Мета роботи – схарактеризувати спортивно-педагогічне удосконалення в системі професійної освіти майбутніх учителів фізичної культури.

Методологічною основою є концептуальні ідеї теорії пізнання, методологічні принципи науковості, доступності, цілісності, інтегративності, які пояснюють важливі педагогічні аспекти професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту.

Методи дослідження. Для отримання найбільш значущих результатів дослідження та їх інтерпретації застосовувались такі методи: теоретичний аналіз і синтез, систематизація, узагальнення інформації, викладеної у наукових джерелах інформації.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що удосконалено: методику організації занять зі спортивно-педагогічного удосконалення для студентів закладів вищої освіти; систему професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Практичне значення отриманих результатів: теоретичні результати та наукові положення можуть бути використані для вирішення наукових, теоретико-методичних і практичних завдань реформування спеціалізованої, фахової передвищої і вищої освіти, модернізацію національної освітньої політики.

Висновки. Обґрунтовано, що однією з актуальних проблем науково-педагогічних досліджень є формування функціональної готовності майбутнього учителя фізичної культури в процесі спортивно-педагогічного удосконалення. Майбутній фахівець має уміти успішно проєктувати, конструювати й перетворювати окремі складові цієї діяльності, раціонально розробляти, моделювати засоби педагогічного впливу та ефективно застосовувати їх на практиці. Успішність реалізації окресленої проблеми у вищій школі у процесі підготовки фахівців з фізичної культури визначається раціональним керуванням, спрямованістю, стратегією, змістом і технологією процесу навчання й виховання.

Ключові слова: спортивно-педагогічне удосконалення, професійна підготовка, фізичне виховання.

Постановка проблеми. Аналіз основних досліджень і публікацій з порушеної проблеми.

Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання ґрунтується на психолого-педагогічних закономірностях формування функціональних систем психічної діяльності людини, результатом якої є доцільна поведінка, спрямована на задоволення потреб у педагогічній діяльності. У зв'язку з цим, студенти повинні враховувати умови освітнього процесу для досягнення ефективного/максимального результату. Ефективність цієї діяльності зумовлена точністю порівняння отриманого результату з його аферентною моделлю в акцепторі результату дій з їх корекцією під час виконання завдань із розвитку і удосконалення педагогічних здібностей [2, 6; 14, 16; 15, 66; 30, 10].

Під готовністю до професійної діяльності розуміють стійку характеристику особистості, яка проявляється і формується у процесі діяльності і є її складовою [3, 7]. Наукові обґрунтування психологічних особливостей професійної готовності студентів до спортивно-педагогічної діяльності дали змогу О. Федик сформулювати визначення готовності як прояву сутнісних властивостей і стану особистості; інтегрального показника діяльної сутності особистості, міру її професійної зрілості, рівень професійної культури [33, 7]. Автор зазначає, що готовність майбутнього вчителя фізичної культури до здійснення спортивно-педагогічної діяльності визначається як інтегральне особистісне новоутворення, що містить оптимальний обсяг знань, умінь, навичок, компетентностей, психологічну установку на досягнення поставленої мети, мотиви, якості, потреби, здібності, стан індивіда.

Мета роботи – схарактеризувати спортивно-педагогічне удосконалення в системі професійної освіти майбутніх учителів фізичної культури. **Методологічною основою** є концептуальні ідеї теорії пізнання, методологічні принципи науковості, доступності, цілісності, інтегративності, які пояснюють важливі педагогічні аспекти професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту. **Методи дослідження.** Для отримання найбільш значущих результатів дослідження та їх інтерпретації застосовувались такі методи: теоретичний аналіз і синтез, систематизація, узагальнення інформації, викладеної у наукових джерелах інформації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна готовність учителя фізичної культури передбачає психологічну, науково-теоретичну, практичну, психофізіологічну і фізичну готовність [27, 44-45; 30, 15].

Спортивна підготовка є педагогічним процесом, основою якого є формування і удосконалення професійних умінь і навичок педагога з фізичної культури і спорту. Спортивна практика вимагає застосування найефективніших засобів і методів цілеспрямованого впливу рухової активності, фізичного тренування на людину з метою підвищення її фізичних кондицій, спортивних досягнень [1, 12; 5, 18; 6, 333; 7, 56; 9, 9; 11, 32; 23, 117; 24, 14; 28, 69; 34, 25; 35, 20].

З 1946 року в педагогічних інститутах, які здійснювали підготовку учителя фізичної культури, розділи зі спортивної підготовки було введено до програми навчальних дисциплін «Теорія і методика фізичного виховання», «Підвищення спортивної майстерності», що підвищувало теоретико-практичну спрямованість спортивної підготовки студентів для виконання ними кваліфікаційних вимог з обраного виду спорту [5, 18; 6, 333; 9, 9]. З 1985 року до навчальних планів ЗВО СРСР введено дисципліну «Спортивно-педагогічне удосконалення», що зумовило підпорядкованість спортивно-тренувального процесу педагогічній складовій. До навчальної програми дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання і спорту» додано розділ «Спорт і спортивна підготовка» з відповідною методичною базою [24, 14; 25, 25; 28, 69].

Дисципліна «Спортивно-педагогічне удосконалення» ґрунтується на положеннях теорії спорту та професійно спрямованої підготовки студентів. Зміст цієї дисципліни складають два компоненти: технологічний (професійно-прикладні знання, уміння і навички) і руховий (підвищення та удосконалення рівня практичної спортивної підготовленості) [6, 333; 9, 9; 24, 14; 25, 25; 35, 20].

Л. Матвеев, розробляючи теорію спорту, наголошує, що вона розширює кругозір фахівців за межі обраної вузької спеціалізації, допомагає осмислювати загальну сутність діяльності у сфері спорту, знаходити спільний правильний підхід до з'ясування і розв'язання різноманітних завдань, що виникають у практиці професійної діяльності [8, 36; 11, 38].

Однією з актуальних проблем науково-педагогічних досліджень є формування функціональної готовності майбутнього учителя фізичної культури у процесі спортивно-педагогічного удосконалення. Такий фахівець повинен успішно проектувати, конструювати й перетворювати окремі складові зазначеної діяльності, раціонально розробляти, моделювати засоби педагогічного впливу та ефективно застосовувати їх на практиці. Успішність реалізації окресленої проблеми у вищій школі у процесі підготовки фахівців з фізичної культури визначається раціональним керуванням, спрямованістю, стратегією, змістом і технологією процесу навчання й виховання [21, 130; 32, 55].

У сучасній теорії і практиці фізичного виховання та спорту, спортивної педагогіки одним з основних напрямів підготовки майбутніх фахівців є забезпечення належного управління спортивно-педагогічним удосконаленням на основі об'єктивізації знань про структуру діяльності і різні аспекти спеціальної фізичної підготовленості [12, 40]. Застосування сучасних методів діагностики функціонального стану організму студентів-спортсменів дозволяє створити необхідні умови для

раціонального управління їхньою фізичною працездатністю і адаптаційними процесами організму під дією рухових навантажень різної спрямованості та модальності, зокрема: функціональним станом киснево-транспортної системи, потужністю та економічністю виконуваної роботи, швидкістю реституції після виконання фізичного навантаження [36; 37, 180; 38, 1194; 39, 194].

Метою керування процесом спортивно-педагогічного удосконалення студентів в закладах різного профілю та рівня є підвищення загальної та спеціальної фізичної працездатності, необхідної для успішної реалізації можливостей організму студента для досягнення коротко- та довготермінового запланованого результату [17, 114; 18, 68; 22, 177].

Спортивно-педагогічне удосконалення, як і спортивне тренування, фізичне виховання та фізичну культуру розглядають як складнокоординовану динамічну систему, в якій керівною системою є викладач/учитель/тренер, а керованою – студент/учень/спортсмен, що визначає похідні параметри для раціонального керування власне діяльністю. Під керуванням розуміємо процес переходу складної динамічної системи з одного стану в інший через вплив на її похідні. Головним завданням керування є організація системи й адаптація її до визначеного стану через добір найбільш ефективних дієвих засобів і методів [4, 21; 11, 43; 18, 44]. Це положення, з точки зору керівництва процесом спортивно-педагогічного удосконалення, поширюється на всі складові його підсистеми, до яких належить і підсистема керування функціональними можливостями організму.

Раціоналізація ефективності керування процесом спортивно-педагогічного удосконалення в умовах спеціалізованого *закладу вищої освіти*, зокрема факультету/інституту фізичного виховання, який забезпечує підготовку фахівців педагогічних спеціальностей, можлива за умови об'єктивного оцінювання всіх аспектів функціонального стану систем організму студентів як в базальних умовах, так і під дією відповідних чинників, розроблення моделей перспективного стану, програм педагогічного впливу і гіпотетичних змін, що можуть виникнути [16, 94; 17, 113; 19, 169; 20, 33].

Визначення особливостей реагування функціональних систем організму на зовнішні чинники середовища, до яких відносяться фізичні навантаження різної спрямованості; розроблення модельних характеристик і системи оцінювання спеціальної підготовленості студентів в обраному виді спортивно-педагогічної діяльності є одним з найважливіших аспектів, що забезпечуватиме підвищення ефективності педагогічного процесу [13, 200; 19, 83].

Вивчаючи багатогранність і поліфункціональність спортивно-педагогічної діяльності, Ю. Коломейцев, Н. Озолин, Н. Скачков, В. Солодянніков виокремлюють її елементи, зокрема: експертно-організаційний, проєктувальний, організаційний, контрольний, необхідність виконувати господарську роботу, невластиву специфіці педагогічної діяльності [10, 59; 26, 19]. Особливу увагу науковці приділяють виховній роботі учителя фізичної культури, тренера з обраного виду спорту, зазначаючи, що виховання є однією з провідних функцій (завдань) у діяльності педагога. Однак, панівні нерациональні підходи до процесу виховання спричиняють невідповідність виховної роботи практичній педагогічній діяльності [10, 59; 26, 19].

У межах діяльнісного підходу щодо виховання особистості замість терміна «виховна робота» уживають термін «особистісно-орієнтоване» розвивальне навчання й виховання [31, 11]. Виховний процес є тривалим, багатофакторним, іноді необумовленим процесом, який передбачає кропітку роботу, педагогічну освіченість фахівця та загальну культуру. Він охоплює організацію педагогічного процесу, поведінку педагога, обрані методи, майстерність, взаємовідносини «викладач-студент» тощо. Поділяємо думку Н. Скачкова, В. Солодянникова, які вважають, що процес виховання спрямовує педагога на формування, насамперед, якісного освітнього простору, що, у свою чергу, зумовлює позитивний виховний вплив на особистість [26, 20].

Відповідно, будь-яка позитивна властивість особистості може бути визначена як професійно значуща, оскільки його особистість і є провідним виховним фактором [27, 44]. У зв'язку з цим рекомендують у процесі окреслення діяльності учителя з фізичної культури, тренера-викладача з виду спорту більше уваги приділяти професійно-діяльнісній ланці їхньої роботи з учнями.

Аналіз робіт, в яких розглядається система спортивно-педагогічної діяльності, уможливило висновок, що головна увага має бути сконцентрована на практичній підготовці фахівця [29, 112]. Випускники закладів вищої освіти зі спортивно-педагогічним напрямом підготовки мають бути підготовленими до дієвого застосування у практичній діяльності знань і умінь із суміжних дисциплін [26, 20]. Науковці наголошують на відсутності в забезпеченні освітнього процесу системності, детермінованої моделями діяльності і технологіями формування окремих професійних умінь майбутнього фахівця [26, 20].

Професія сучасного учителя фізичної культури, тренера-викладача зі спорту пов'язана з необхідністю оволодіння значним обсягом фахових знань, умінь і навичок, компетентностей, які вирізняються діагностично-прогностичним спрямуванням з урахуванням специфіки видів спорту.

Висновки. Обґрунтовано, що однією з актуальних проблем науково-педагогічних досліджень є формування функціональної готовності майбутнього учителя фізичної культури в процесі спортивно-педагогічного удосконалення. Майбутній фахівець має уміти успішно проєктувати, конструювати й перетворювати окремі складові цієї діяльності, раціонально розробляти, моделювати засоби педагогічного впливу та ефективно застосовувати їх на практиці. Успішність реалізації окресленої

проблеми у вищій школі у процесі підготовки фахівців з фізичної культури визначається раціональним керуванням, спрямованістю, стратегією, змістом і технологією процесу навчання й виховання.

Установлено, що спортивно-педагогічне удосконалення, як і спортивне тренування, фізичне виховання та фізичну культуру, можна розглядати як складнокоординовану динамічну систему, у якій керівною системою є викладач/учитель/тренер, а керованою – студент/учень/спортсмен. Це визначає похідні параметри для раціонального керування самою діяльністю.

Перспективи подальших наукових розвідок. Розглянуті аспекти окреслюють необхідність подальшого пошуку й розроблення науково обґрунтованих методів удосконалення професійної підготовки майбутнього учителя фізичної культури.

References

1. Гонезжук А. Г. Становление гуманистической направленности личности студентов в процессе прохождения курса спортивно-педагогического совершенствования (на примере специализации футбол) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Майкоп, 2004. 22 с.
Gonezhuk, A. G. (2004). Stanovlenie gumanisticheskoy napravlenosti lichnosti studentov v processe prohozhdeniya kursa sportivno-pedagogicheskogo sovershenstvovaniya (na primere specializacii futbol) [Formation of the humanistic orientation of the personality of students in the process of passing the course of sports and pedagogical improvement (on the example of football specialization)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Maykop, Russia.
2. Данилко М. Т. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту : 24.00.02. Луцьк, 2000. 19 с.
Danilko, M. T. (2000). Formuvannya hotovnosti do profesiinoi diialnosti maibutnix uchyteliv fizychnoi kultury. [Formation of readiness for future professional teachers of physical culture] *Extended abstract of candidate's thesis*. Lutsk, Ukraine.
3. Капська А. Й. Деякі особливості формування готовності студентів до професійної творчості. Моделювання виховної діяльності в системі професійної підготовки студентів : *Теорія, практика, програми*. Київ : ІЗМН, 1998. С. 5–12.
Kapska, A. Y. (1998). Deiaki osoblyvosti formuvannya hotovnosti studentiv do profesiinoi tvorchosti. Modeliuvannya vykhovnoi diialnosti v systemi profesiinoi pidhotovky studentiv [Some features of the formation of students' readiness for professional creativity. Modeling of educational activity in the system of professional training of students]: *Teoriia, praktyka, prohramy – Theory, practice, programs*, 5–12.
4. Кибернетика, мышление, жизнь / под ред. А. И. Берга, Б. В. Бирюкова, И. Б. Новика, И. В. Кузнецова, А. Г. Спиркина. Москва : Мысль, 1964. 511 с.
Kibernetika, myshlenie, zhizn' (1964). [Cybernetics, thinking, life] / pod red. A. I. Berga, B. V. Biryukova, I. B. Novika, I. V. Kuznecova, A. G. Spirkina. Moskva, Russia : Mysl'.
5. Кузьмин В. С. Курс «Педагогическое физкультурно-спортивное совершенствование» как средство профессионально-творческой подготовки учителей физической культуры. *Теория и практика физической культуры*. Москва, 1998. № 11–12. С. 18–19.
Kuzmin, V. S. (1998). Kurs «Pedagogicheskoe fizkul'turno-sportivnoe sovershenstvovanie» kak sredstvo professional'no-tvorcheskoj podgotovki uchitelej fizicheskoy kul'tury [The course «Pedagogical physical culture and sports improvement» as a means of professional and creative training of teachers of physical culture]. *Teoriya i praktika fizicheskoy kul'tury – Theory and practice of physical culture*, 11–12, 18–19.
6. Кульчицька І. Роль та значення дисципліни «спортивно-педагогічне вдосконалення» в підготовці студентів до професійної діяльності. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. Вінниця : Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. 2016. Вип. 20. С. 332–335.
Kulchytska, I. (2016). Rol ta znachennia dystsypliny «sportyvno-pedahohichne vdoskonalennia» v pidhotovtsi studentiv do profesiinoi diialnosti [The role and significance of the discipline «sports and pedagogical improvement» in preparing students for professional activity]. *Fizychna kultura, sport ta zdorovia natsii – Physical culture, sports and health of the nation*, 20, 332–335.
7. Мартиненко В. В. Проблеми неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту* : зб. наук. пр. за ред. Єрмакова С. С. Харків : ХДАДМ (ХХІІІ). 2006, № 3. С. 55–58.
Martynenko, V. V. (2006). Problemy neperervnoi profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia i sportu [Problems of continuous professional training of specialists in physical education and sports]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu – Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports*, 3, 55–58.
8. Матвеев Л. П. Основы общей теории спорта и системы подготовки спортсменов. Киев : Олимпийская литература, 1999. 318 с.
Matveev, L. P. (1999). Osnovy obshchej teorii sporta i sistemy podgotovki sportsmenov [Fundamentals of the general theory of sports and the system of training athletes]. Kiev, Ukraine : Olympic Literature.
9. Моржухина С. В. Педагогические условия совершенствования преподавания спортивно-педагогических дисциплин на факультете физической культуры и спорта : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08, 13.00.04; Российский государственный университет им. И. Канта. Калининград, 2007. 24 с.

- Morzhukhina, S. V. (2007). Pedagogicheskie usloviya sovershenstvovaniya prepodavaniya sportivno-pedagogicheskikh disciplin na fakul'tete fizicheskoy kul'tury i sporta [Pedagogical conditions for improving the teaching of sports and pedagogical disciplines at the Faculty of Physical Culture and Sports] *Extended abstract of candidate's thesis*. Kaliningrad, Russia : Russian State University named after I. Kant.
10. Озолин Н. Г. Проблемы практической реализации современной системы спортивной тренировки. *Теория и практика физической культуры*. Москва, 1970. № 11. С. 57–61.
Ozolin, N. G. (1970). Problemy prakticheskoy realizacii sovremennoj sistemy sportivnoj trenirovki [Problems of practical implementation of the modern system of sports training]. *Teoriya i praktika fizicheskoy kul'tury – Theory and practice of physical culture*, 11, 57–61.
  11. Педагогическое физкультурно-спортивное совершенствование : учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений / под ред. Ю. Д. Железняка. Москва : Академия, 2005. 384 с.
Pedagogicheskoe fizkul'turno-sportivnoe sovershenstvovanie (2005). [Pedagogical physical culture and sports improvement] / ed. Yu. D. Zheleznyak. Moscow, Russia : Academy.
  12. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения. Киев : Олимпийская литература, 2004. 808 с.
Platonov, V. N. (2004). Sistema podgotovki sportsmenov v olimpijskom sporte. Obshchaya teoriya i ee prakticheskie prilozheniya [The system of training athletes in Olympic sports. General theory and its practical applications]. Kiev, Ukraine: Olympic Literature.
  13. Приймак С. Г. Варіабельність серцевого ритму та центральна гемодинаміка в забезпеченні адаптації до фізичних навантажень організму студентів що спеціалізуються у волейболі. *Вісник Черкаського університету імені Богдана Хмельницького. Педагогічні науки*. Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2017. № 15. С. 92–101.
Priymak, S. G. (2017). Variabel'nist' sercevego ry'tmu ta central'na gemodynamika v zabezpechenni adaptaciyi do fizychny'x navantazhen' organizmu studentiv shho specializuyut'sya u volejbolu [The Variability of Heart Rhythm and Central Hemodynamics in Providing Adaptation to the Body's Physical Loads of Students Specializing in Volleyball]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Pedagogichni nauky – Bulletin of the Cherkasy University: a collection of scientific works. Pedagogical sciences*, 15, 92–101.
  14. Приймак С. Г. Методична система розвитку функціональних можливостей майбутніх учителів фізичної культури у процесі спортивно-педагогічного удосконалення : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02; Нац. ун-т «Чернігів. колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Чернігів, 2019. 40 с.
Priymak, S. G. (2019). Metodychna sy'stema rozvy'tku funkcional'ny'x mozhly'vostej majbutnix uchyteliv fizychnoy kul'tury u procesi sporty'vno-pedagogichnogo udoskonalennya [Methodological system of the development of functional capabilities of future Physical Education teachers in the process of sports and pedagogical improvement]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Chernihiv, Ukraine : T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium».
  15. Приймак С. Г. Методичні основи формування функціональної готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності : навчальний посібник. Чернігів : Десна Поліграф, 2019. 112 с.
Priymak, S. G. (2019). Metodychni osnovy formuvannya funktsional'noyi hotovnosti maybutnikh uchyteliv fizychnoy kul'tury do profesiynoy diyal'nosti : navchal'nyu posibnyk [Methodical bases of formation of functional readiness of future teachers of physical culture to professional activity]. Chernihiv, Ukraine : Desna Polygraph.
  16. Приймак С. Г. Морфологічне забезпечення спортивно-педагогічної діяльності студентів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Педагогічні науки*. Чернігів : ЧНПУ, 2017. № 149. С. 198–204.
Priymak, S. G. (2017). Morfofunkcional'ne zabezpechennya sporty'vno-pedagogichnoyi diyal'nosti studentiv [Morphofunctional Provision of Sports and Pedagogical Activity of Students]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T. H. Shevchenka. Pedagogichni nauky – Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University named after T. G. Shevchenko. Series: Pedagogical Sciences*. 149, 198–204.
  17. Приймак С. Г. Спеціальна фізична працездатність студентів, що займаються в групі спортивно-педагогічного удосконалення з боксу. *Наукові записки. Педагогічні науки. Кропивницький : РВВ ЦУДПУ імені Володимира Винниченка*. 2017. Випуск 159. С. 113–119.
Priymak, S. G. (2017). Spetsialna fizychna pratszdatnist studentiv, shcho zaimaiutsia v hrupi sporty'vno-pedahohichnoho udoskonalennya z boksu [Special physical working capacity of students engaged in the group of sports and pedagogical improvement in boxing]. *Naukovi zapysky. Pedagogichni nauky – Proceedings. Pedagogical sciences*, 159, 113–119.
  18. Приймак С. Г. Спортивно-педагогічне удосконалення студентів: морфологічне забезпечення діяльності: монографія. Чернігів : ПАТ «ПВК «Десна», 2018. 292 с.
Priymak, S. G. (2018). Sporty'vno-pedagogichne udoskonalennya studentiv: morfofunkcional'ne zabezpechennya diyal'nosti : monografiya [Sports and pedagogical improvement of students: morphofunctional conditionality of activity : monograph]. Chernigiv, Ukraine : PAT «PVK» Desna.
  19. Приймак С. Теоретико-методологічні основи спортивно-педагогічного удосконалення в системі професійної освіти майбутніх учителів фізичної культури. *Сучасні проблеми підготовки та*

- професійного удосконалення працівників сфери освіти : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (23-24 квітня 2020 року, м. Чернігів) ; відп. ред. Н. О. Терентьєва. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. В., 2020. С. 83–85.
- Pryimak, S. (2020). Teorety'ko-metodologichni osnovy` sporty`vno-pedagogichnogo udoskonalennya v sy`stemi profesijnoyi osvity` majbutnix uchy`teliv fizy`chnoyi kul`tury` [Theoretical and methodological bases of sports and pedagogical improvement in the system of professional education of future teachers of physical culture]. *Suchasni problemy pidhotovky ta profesiinoho udoskonalennia pratsivnykiv sfery osvity` – Modern problems of training and professional development of education workers : Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference* (April 23-24, 2020, Chernihiv), 83–85.
20. Приймак С. Г. Функціональний стан серцево-судинної системи студентів, що займаються в групах спортивно-педагогічного удосконалення. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2017. V (57), Issue : 129, P. 33–36.
- Pryimak, S. G. (2017). Funktsionalnyi stan sertsevo-sudynnoi systemy studentiv, shcho zaimaiutsia v hrupakh sportyvno-pedahohichnogo udoskonalennia [unctional State the Cardiovascular System of Students Involved in the Group of Sports-Pedagogical Perfection] *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 57, 129, 33–36.
21. Приймак Сергій. Фізична працездатність студентів, що займаються в групі спортивно-педагогічного удосконалення з боксу. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2017. №6(70). С. 130-141. (DOI 10.24139/2312-5993/2017.06/130-141).
- Pryimak, Serhiy (2017). Fyzy`chna pracezdatnist` studentiv, shho zajmayut`sya v grupi sporty`vno-pedagogichnogo udoskonalennya z boksu [Physical capacity of students engaged in the group of sports and pedagogical improvement in boxing]. *Pedahohichni nauky : teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences : theory, history, innovative technologies*, 6(70), 130–141.
22. Приймак С. Г. Функціональний стан киснево-транспортної системи у студентів, що спеціалізуються у боксі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. Чернігів : ЧНПУ, 2017. № 147, Т. 1. С. 175–181.
- Pryimak, S. G. (2017). Funktsional'ny`j stan ky`snevo-transportnoyi sy`stemy` u studentiv, shho specializuyut`sya u boksi [Functional state of the oxygen transport system in students specializing in boxing]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnogo pedahohichnogo universytetu imeni T. H. Shevchenka. Pedahohichni nauky. Fyzychne vykhovannia ta sport – Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University named after T. G. Shevchenko. Series: Pedagogical Sciences*. 147, 1, 175–181.
23. Романенко В. А., Приймак С. Г. Психофизиологическая готовность спортсмена : диагностика и управление состоянием. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Педагогічні науки*. Чернігів : ЧДПУ. 2006. № 35. С. 116–117.
- Romanenko, V. A., Pryimak, S. G. (2006). Psihofiziologicheskaya gotovnost` sportsmena : diagnostika i upravlenie sostoyaniem [Psychophysiological readiness of an athlete: diagnostics and state management]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnogo pedahohichnogo universytetu imeni T. H. Shevchenka. Pedahohichni nauky – Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University named after T. G. Shevchenko. Series: Pedagogical Sciences*, 35, 116–117.
24. Рыжов В. Н. Профессиональная подготовка студентов к педагогической деятельности на курсе спортивно-педагогического совершенствования : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Майкоп, 2001. 22 с.
- Ryzhov, V. N. (2001). Professional'naya podgotovka studentov k pedagogicheskoy deyatel'nosti na kurse sportivno-pedagogicheskogo sovershenstvovaniya [Professional training of students for pedagogical activity on the course of sports and pedagogical improvement]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Майкоп, Russia.
25. Северухин Г. Б. Основные вехи в истории подготовки педагогических кадров по физической культуре. *Теория и практика физической культуры*. Москва, 2002. № 12. С. 23–26.
- Severukhin, G. B. (2002). Osnovnye vekhi v istorii podgotovki pedagogicheskikh kadrov po fizicheskoy kul`ture [Major milestones in the history of training teachers in physical culture]. *Teoriya i praktika fizicheskoy kul`tury – Theory and practice of physical culture*, 12, 23–26.
26. Скачков Н. Г., Солодяников В. А. Технологическая модель в физкультурно-педагогическом образовании : монография. Санкт Петербург : ГОУВПО СПбГТУРП, 2010. 174 с.
- Skachkov, N. G., & Solodyannikov, V. A. (2010). Tekhnologicheskaya model' v fizkul'turno-pedagogicheskom obrazovanii : monografiya [Technological model in physical education and pedagogical education : monograph]. Saint Petersburg, Russia: GOUVPO SPbGTURP.
27. Слостенин В. А. Реформа школы и готовность учителя к профессиональной деятельности : вопросы методологии и теории. *Теория и практика физической культуры*. Москва, 1985. № 6. С. 43–45.
- Slastenin, V. A. (1985). Reforma shkoly i gotovnost` uchitelya k professional'noj deyatel'nosti : voprosy metodologii i teorii [School reform and teacher readiness for professional activity: questions of methodology and theory]. *Teoriya i praktika fizicheskoy kul`tury – Theory and practice of physical culture*, 6, 43–45.
28. Слостіна О. О. Спортивно-педагогічне вдосконалення в системі підготовки майбутніх учителів фізичного виховання. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*: зб. наук. пр. за ред. Єрмакова С. С. Харків : ХДАДМ (ХХІІІ), 2013. № 5. С. 68–72.

- Slastina, O. O. (2013). Sportyvno-pedahohichne vdoskonalennia v systemi pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoho vykhovannia [Sports and pedagogical improvement in the system of training future teachers of physical education]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu – Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports*, 5, 68–72.
29. Солодянников В. А. Технологическая концепция формирования профессионально-педагогических умений специалиста по спортивной гимнастике : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Санкт Петербург : СПбГАФК, 2002. 272 с.
Solodyannikov, V. A. (2002). Tekhnologicheskaya koncepciya formirovaniya professional'no-pedagogicheskikh umenij specialista po sportivnoj gimnastike [Technological concept of the formation of professional and pedagogical skills of a specialist in gymnastics]. *Doctor thesis*. Saint Petersburg, Russia : SPbGAFK.
30. Сопотницька О. В. Компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності. *Materialy IX mezinarodni vedecko-prakticka conference «Vedecky prumysl evropskeho kontinentu – 2013»*. Dil 18. Pedagogika : Praha. Publshsing House «Education and Science». 8–15.
Sopotnytska, O. V. (2013). Komponenty hotovnosti maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do trenerskoi diialnosti [Components of readiness of future physical education teachers for coaching activity]. *Materialy IX mezinarodni vedecko-prakticka conference «Vedecky prumysl evropskeho kontinentu – 2013»*. 18, 8–15.
31. Талызина Н. Ф. Деятельностный подход к построению модели специалиста. *Вестник высшей школы*. Москва, 1986. № 3. С. 10–14.
Talyzina, N. F. (1986). Деятельностный подход к построению модели специалиста [Activity approach to building a specialist model]. *Vestnik vysshej shkoly – Bulletin of higher education*. 3, 10–14.
32. Терентьева, Н. О., Проніков, О. К. Проектування підготовки фахівців за освітньо-науковими програмами (науки про освіту). *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*, Чернігів : ЧНПУ, 2016. № 137, С. 54–57.
Terent'ieva, N. O., Pronikov, O. K. (2016). Proektuvannia pidhotovky fakhivtsiv za osvitno-naukovymu prohramamy (nauky pro osvitu) [Projecting of specialists' training by educational scientific programs]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T. H. Shevchenka. Pedahohichni nauky – Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University named after T. G. Shevchenko. Series: Pedagogical Sciences*. 137, 54–57.
33. Федик О. П. Психологічні особливості професійної підготовки студентів до майбутньої спортивно-педагогічної діяльності : автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 1999. 16 с.
Fedik, O. P. (1999). Psykholohichni osoblyvosti profesiinoi pidhotovky studentiv do maibutnoi sportyvno-pedahohichnoi diialnosti [Psychological features of professional training of students for future sports and pedagogical activities]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv, Ukraine.
34. Федоров В. Г. Педагогическое пространство физкультурно-спортивного совершенствования студентов в профильных образовательных структурах. *Теория и практика физической культуры*. Москва, 2006. № 9. С. 25–26.
Fedorov, V. G. (2006). Pedagogicheskoe prostranstvo fizkul'turno-sportivnogo sovershenstvovaniya studentov v profil'nyh obrazovatel'nyh strukturah [Pedagogical space of physical culture and sports development of students in specialized educational structures]. *Teoriya i praktika fizicheskoy kul'tury – Theory and practice of physical culture*, 9, 25–26.
35. Худолій О. М., Іващенко О. В. Програма курсу «Спортивно-педагогічне вдосконалення». *Теорія і методика фізичного виховання*, Київ, 2008. № 6. С. 19–32.
Khudoliy, O. M., Ivashchenko, O. V. (2008). Prohrama kursu «Sportyvno-pedahohichne vdoskonalennia» [Program of the course «Sports and pedagogical improvement»]. *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia – Theory and methods of physical education*, 6, 19–32.
36. Priymak, S., Krutsevich, T., Pangelova, N., Trachuk, S., Kravchenko, T., Stepanenko, V., & Ruban, V. (2020). Modeling of functional support of sports activities of biathletes of different qualifications. *Journal of Human Sport and Exercise*. <https://doi.org/10.14198/jhse.2021.161.12>. URL: <https://www.jhse.ua.es/article/view/2021-v16-n1-modeling-functional-support-sports-activities-biathletes>
37. Priymak Serhij, Kolomiets Nataliia, Goletc Vitaliy (2020). Forecasting the game role of volleyball players in accordance with the methodology of artificial intelligence. *Journal of Physical Education and Sport® (JPES)*, Vol.20 (issue 1), Art 24, pp. 179-185. doi: 0.7752/jpes.2020.01024. URL: <http://efsupit.ro/images/stories/ianuarie2020/Art%2024.pdf>
38. Priymak Serhij, Kolomiets Nataliia, Goletc Vitaliy (2019). Modeling of the morphofunctional state of the biathletes body. *Journal of Physical Education and Sport® (JPES)*, Vol.19 (issue 2), Art 173, pp. 1193-1199. (DOI:10.7752/jpes.2019.02173).
39. Priymak, S. G., Terentieva, N. O. (2017). Somatologic characteristics of biathlon students' body constitution in predicting of their successfulness. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*; 21(4):192– 199. (doi:10.15561/18189172.2017.0408)

Priymak S.

ORCID 0000-0003-3911-7081
Researcher ID AAE-9459-2019
Scopus–Author ID 55873000300

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Biology, Health and Sport,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: Spriimak1972@gmail.com

Ratov A.

ORCID 0000-0001-6968-1543
PhD in Physical Training and Sports,
Associate Professor of the Department of Theory and Methods of Sport,
Sumy State A.S. Makarenko Pedagogical University
(Sumy, Ukraine) E-mail: amratov@ukr.net

Mishchenko O.

ORCID 0000-0002-1157-198X
PhD in Physical Training and Sports,
Associate Professor of the Department of Theory and Methods of Sport,
Sumy State A.S. Makarenko Pedagogical University
(Sumy, Ukraine) aleksanderys8485@ukr.net

SPORTS AND PEDAGOGICAL IMPROVEMENT IN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL EDUCATION OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL CULTURE

***The purpose** of the work is to characterize sports and pedagogical improvement in the system of professional education of future teachers of physical culture.*

***The methodological basis** is the conceptual ideas of the theory of cognition, methodological principles of scientificity, accessibility, integrity, integrativity, which explain the important pedagogical aspects of professional training of future specialists in physical education and sports.*

***Research methods.** To obtain the most significant results of the study and their interpretation, the following methods were used: theoretical analysis and synthesis, systematization, generalization of information presented in scientific sources of information.*

***The scientific novelty** of the obtained results is that the following have been improved: the method of organizing classes on sports and pedagogical improvement for students of higher education institutions; system of professional training of future teachers of physical culture.*

***Practical significance** of the obtained results: theoretical results and scientific provisions can be used to solve scientific, theoretical and methodological and practical problems of reforming specialized, professional higher and higher education, modernization of national educational policy.*

***Conclusions.** It is substantiated that one of the actual problems of scientific and pedagogical research is the formation of functional readiness of the future teacher of physical culture in the process of sports and pedagogical improvement. The future specialist must be able to successfully design, construct and transform the individual components of this activity, rationally develop, model the means of pedagogical influence and effectively apply them in practice. The success of the implementation of the outlined problem in higher education in the process of training specialists in physical culture is determined by the rational management, focus, strategy, content and technology of the process of teaching and education.*

Keywords: sports and pedagogical improvement, professional training, physical education.

Стаття надійшла до редакції 15.02.2021

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **О. К. Проніков**